

V2001-103 15.11.2001

Norske Arkitekters Landsforbunds etiske regler - konkurranseloven § 3-9 - nytt vedtak om delvis innvilgelse av dispensasjon fra § 3-4 jf. §§ 3-1 og 3-3 - opphevelse av Konkurransetilsynets vedtak V2001-67 og V 2001-94

Sammendrag:

Norske Arkitekters Landsforbund (NAL) organiserer ca. 3100 av landets sivilarkitekter med utdannelse fra et godkjent lærested. Cirka 2100 av medlemmene er fordelt på 700 arkitektbedrifter innen privat sektor. Formålet med NALs etiske regler oppgis å være å opprettholde god yrkesetikk samt å fremme kollegial fremtreden. Konkurransetilsynet har vurdert de etiske reglene og innvilget dispensasjon for en bestemmelse om at "[a]rkitekter skal ikke avløse eller etterfølge en kollega før han har forsikret seg om at de ansvars- og kontraktsmessige forhold i saken er avsluttet eller behørig ivaretatt". Det ble ikke innvilget dispensasjon for bestemmelsene "[er] arkitekt kjent med en kollegas tidligere inngitte honorartilbud, skal han ikke utnytte denne innsikt til illojalt å underby denne" og "Arkitekter må ikke på noen måte forsøke å trenge seg frem til oppdrag eller stillinger som det forhandles om eller er truffet avtale om med en annen arkitekt". Samtidig ble Konkurransetilsynets vedtak V 2001-67 av 6. juli 2001 og vedtak V 2001-94 av 2. november 2001 opphevet.

INNLEDNING

Vi viser til tidligere korrespondanse med Norske Arkitekters Landsforbund (NAL) i anledning Deres søknad om fornyet dispensasjon fra konkurranselovens forbudsbestemmelser, senest Deres brev av 19. august 2001 med klage over Konkurransetilsynets vedtak V 2001-67. Konkurransetilsynet har etter en gjennomgang av klagen ikke funnet å gi NAL medhold, jf. kopi av vårt oversendelsesbrev til Arbeids- og administrasjonsdepartementet datert 2. november 2001. Ved en inkurie ble vedtak V 2001-94 av 2. november 2001 gitt feil utløpsdato. For ordens skyld oppheves derfor dette vedtaket og det fattes her et nytt vedtak med for øvrig identisk innhold med nevnte vedtak. Tilsynet legger til grunn at dette ikke vil være av betydning for klagesaksbehandlingen i departementet.

Konkurransetilsynet har på eget initiativ funnet å oppheve vedtak V 2001-67 og foreta en ny subsumsjon av de omstridte reguleringer i NALs etiske regler under forbudsbestemmelsene. Omgjøringen skjer med hjemmel i forvaltningsloven § 35, første ledd bokstav a). Endringene har ikke hatt betydning for dispensasjonsvurderingen og tilsynets konklusjon om avslag på søknad om dispensasjon i vedtak V 2001-67. Det legges derfor til grunn at Deres klage av 19. august 2001 over vedtak V 2001-67 opprettholdes i sin helhet for det nye vedtaket, idet klagen kun relaterer seg til Konkurransetilsynets dispensasjonsvurdering.

FORHOLDET TIL KONKURRANSELOVEN

Konkurranseloven (krrl.) av 11. juni 1993 nr. 65 setter i § 3-1 forbud mot at to eller flere ervervsdrivende for salg av varer eller tjenester ved avtale, samordnet praksis eller på annen måte som er egnet til å påvirke konkurransen, fastsetter eller søker å påvirke priser. Krrl. § 3-3 nedlegger forbud

mot at to eller flere ervervsdrivende for salg av varer eller tjenester ved avtale, samordnet praksis eller på annen måte som er egnet til å påvirke konkurransen, fastsetter eller søker å påvirke til markedsdeling. Krrl. § 3-4 nedlegger forbud mot at sammenslutninger av ervervsdrivende fastsetter eller oppfordrer til reguleringer som er i strid med forbudene i krrl. §§3-1 til 3-3.

NAL er en organisasjon som ivaretar arkitektenes interesser og følgelig å anse som en sammenslutning av ervervsdrivende. Av innledningen til NALs etiske regler fremgår at "[d]et enkelte medlem plikter å kjenne dette regelverk og å etterleve det i hele sin medlemsperiode". Brudd på de etiske reglene kan i henhold til punkt 6.3 medføre bøter, suspensjon og eksklusjon. Det fremheves også at notene til bestemmelsene er like forpliktende som bestemmelsen de er knyttet til.

Av siste note til punkt 3.5 fremgår at dersom en "arkitekt [er] kjent med en kollegas tidligere inngitte honorartilbud, skal han ikke utnytte denne innsikt til illojalt å underby denne". Konkurransetilsynet konkluderte i vedtak V 2001-67 med at en arkitekt som kjenner innholdet av en konkurrents tilbud, ville være avskåret fra å konkurrere med det foreliggende tilbud og at dette var markedsdeling i strid med krrl. § 3-4 jf. § 3-3. Tilsynet har imidlertid kommet til at selv om reguleringen i praksis vil kunne føre til at arkitekter avstår fra å legge inn et konkurrerende bud, så legger den etter sin ordlyd kun begrensninger på adgangen til å konkurrere på pris når en arkitekt er gjort kjent med en annen arkitekts inngitte tilbud. Reguleringen vil dermed være egnet til å begrense priskonkurransen mellom medlemmene i NAL, og er følgelig å anse som en konkurranseregulering i strid med krrl. §3-4 jf. § 3-1.

Reguleringen i NALs etiske regler pkt 4.2 lyder som følger: "Arkitekter må ikke på noen måte forsøke å trenge seg frem til oppdrag eller stillinger som det forhandles om eller er truffet avtale om med en annen arkitekt". NALs medlemmer har med dette en forpliktelse til å avstå fra å konkurrere med andre arkitekter hvor disse er i forhandlinger med en klient. Arkitektene står etter dette kun fritt til å konkurrere om kunder som det ikke allerede er knyttet forbindelse med av en annen arkitekt. Reguleringen gir således medlemmene i NAL en gjensidig beskyttelse mot konkurranse om kunder det er opprettet forbindelse med og er følgelig å anse som markedsdeling i strid med § 3-4 jf. § 3-3.

Når det gjelder bestemmelsen i pkt 4.4 om at "[a]rkitekter skal ikke avløse eller etterfølge en kollega før han har forsikret seg om at de ansvars- og kontraktsmessige forhold i saken er avsluttet eller behørig ivarettatt", så innebærer bestemmelsen en begrensning på medlemmenes adgang til å påta seg oppdrag hvor det allerede er inngått avtale med en annen arkitekt om utføring av oppdraget. Det foreligger således en plikt til å avstå fra å betjene kunder før de kontraktsmessige forhold i saken er bragt på det rene. Bestemmelsen fører til at en oppdragsgiver ikke vil stå fritt med hensyn til hvor vedkommende kan henvende seg for å få tjenesten fullført. Dette innebærer en kundedeling i strid med forbudet mot markedsdeling i krrl. § 3-4 jf. § 3-3.

DISPENSASJONSVURDERING

Som nevnt innledningsvis har ikke endringene hatt noen innvirkning på resultatet av Konkurransetilsynets dispensasjonsvurdering i vedtak V 2001-67. Konkurransetilsynet kan med hjemmel i krrl. § 3-9 innvilge dispensasjon fra forbudene i konkurranseloven dersom en av følgende betingelser er oppfylt:

- a) konkurransereguleringen innebærer at konkurransen i vedkommende marked forsterkes,
- b) det må forventes effektivitetsgevinster som mer enn oppveier tapet ved konkurransebegrensningen,
- c) konkurransereguleringen har liten konkurransemessig betydning, eller
- d) det foreligger særlige hensyn

De etiske regler punkt 3.5 siste note og punkt 4.2

NAL organiserer ca. 3100 av landets sivilarkitekter med utdanning fra et godkjent lærested, Ca. 2100 av medlemmene er fordelt på 700 arkitektbedrifter innen privat sektor. Formålet med NALs etiske regler oppgis å være å opprettholde god yrkesetikk samt å fremme kollegial fremtreden (se reglens kapittel 4).

Konkurransetilsynet er inneforstått med at etiske regler kan ha positiv betydning for en yrkesgruppes renommé. Tilsynet er imidlertid skeptisk til at selvstendige aktører som opptrer i samme marked pålegges å opptre kollegialt overfor sine konkurrenter, og antar at slike reguleringer vil kunne redusere aktørenes incentiv til å konkurrere med hverandre. Det er således grunn til å tro at punkt 3.5 siste note og punkt 4.2 i NALs etiske regler vil begrense konkurransen i markedet for arkitekttjenester. Selv om reguleringene kan ha positive virkninger i form av å bidra til å skape tillit hos brukere av arkitekttjenester, anser tilsynet det som lite sannsynlig at disse fordelene medfører effektivitetsgevinster som overstiger de negative virkninger for konkurransen ved slike reguleringer, jf. krrl. § 3-9 litra b).

At 85% av alle landets arkitekter med godkjente faglige kvalifikasjoner er medlemmer av NAL, herunder ca 60% av alle arkitekter innen privat sektor, kan tilsa at reguleringene i de etiske reglene ikke vil ha liten konkurransemessig betydning, jf. krrl. § 3-9 litra c). De etiske regler ville imidlertid kunne tenkes å ha liten konkurransemessig betydning hvis det viste seg at de i praksis ofte ble fraveket. Fordi reguleringene er sanksjonerte med bøter, suspensjon og eksklusjon fra NAL er det imidlertid grunn til å tro at reguleringene etterlevs av medlemmene, slik at forutsetningene i § 3-9 litra c) ikke er oppfylt.

Spørsmålet blir om det foreligger særlige hensyn i henhold til krrl. § 3-9 litra d) som tilsier at NAL bør innvilges dispensasjon fra forbudsbestemmelsene. Det primære formål med bestemmelsene i punkt 3.5 og punkt 4.2 er etter Konkurransetilsynets oppfatning å bidra til kollegialitet mellom NALs medlemmer. Krrl. § 3-9 bokstav d) gir hjemmel for å innvilge dispensasjon hvor "særlige hensyn" gjør seg gjeldende. Bestemmelsen er tenkt anvendt hvor helt spesielle omstendigheter gjør at en konkurranseregulering bør tillates, jf. NOU 1991:27 s. 140. Enkelte private konkurransereguleringer vil kunne være samfunnsmessig ønskelige selv om de fører til redusert samfunnsøkonomisk effektivitet. I Kommentartutgaven side 287 antas det at tilsynet vil vurdere å innvilge dispensasjon for private konkurransereguleringer hvor reguleringen er nødvendig for å fremme de aktuelle hensyn og hvor disse ikke kan fremmes med andre og mindre konkurransebegrensende virkemidler. I den forbindelse vil det også måtte foretas en avveining mot hensynet til samfunnsmessig effektiv ressursbruk. Det går frem av forarbeidene at adgangen til dispensasjon bør være begrenset hvor man beveger seg utenfor lovens formålsbestemmelse, og at litra d) kun bør fungere som en sikkerhetsventil for disse tilfellene, jf. NOU 1991:27 s. 253. Krrl. § 3-9 litra d) vil etter dette være en snever unntaksbestemmelse.

De omstridte reguleringene vil etter det tilsynet kan se ikke uten videre være nødvendige for å fremme

tilliten til arkitekter som yrkesgruppe, og det er uansett tvilsomt at Konkurransetilsynet ville komme til at dette formålet skulle veie tyngre enn hensynet til effektiv ressursbruk. Tilsynet finner derfor ikke at det foreligger særlige grunner til at bestemmelsene skal kunne opprettholdes.

De etiske regler punkt 4.4

Når det gjelder avløsningssaker slik disse er regulert i pkt. 4.4, ble antallet saker av denne type angitt i dispensasjonssøknaden av 1996 å utgjøre anslagsvis 5-10 årlig av totalt 15.000 oppdrag. I søknaden av 21. mars 2001 oppgis at tallet antas å være noe høyere, men allikevel ikke høyere enn at antall avløsningssaker oppgis å være "forsvinnende lite" i forhold til det totale omfang av medlemmenes oppdrag. Av den grunn antar Konkurransetilsynet at pkt 4.4 i de etiske reglene vil ha liten konkurransemessig betydning i henhold til krrl. § 3-9 litra c).

Konkurransetilsynet har på denne bakgrunn og med hjemmel i krrl. § 3-9 og forvaltningsloven § 35 første ledd litra a) fattet følgende vedtak:

Konkurransetilsynets vedtak V 2001-67 av 6. juli 2001 og vedtak V 2001-94 av 2. november 2001 oppheves.

Norske Arkitekters Landsforbund innvilges ikke dispensasjon fra forbudet i krrl. § 3-4 jf. § 3-1 for punkt 3.5 siste note i de etiske regler.

Norske Arkitekters Landsforbund innvilges ikke dispensasjon fra forbudet i krrl. § 3-4 jf. § 3-3 for punkt 4.2 i de etiske regler.

Norske Arkitekters Landsforbund innvilges dispensasjon med hjemmel i krrl. § 3-9 litra c) fra forbudet i krrl. § 3-4 jf. § 3-3 for punkt 4.4 i de etiske regler.

Vedtaket trer i kraft straks, og gjelder til 15. november 2006.

Konkurransetilsynet legger som nevnt til grunn at Deres klage over vedtak V 2001-67 ved brev datert 19. august 2001 opprettholdes i sin helhet for vedtak V 2001-94 og vedtak V2001-103.

[til toppen](#)